

Títol:

Com documentar la vida a l'aula a l'educació infantil. Comunicar i reflexionar. Un projecte comú.

Autoria: Laura López Pérez¹**Resum:**

Les experiències que viuen els infants dia a dia a les aules d'educació infantil són sovint efímeres i invisibles si no hi ha algú que les reculli i les faci evidents. Cal que les famílies, els propis infants i altres adults tinguin accés a aquesta valuosa informació, per tal de poder recordar, comunicar i reflexionar entorn les vivències i aprenentatges esdevinguts.

Aquest article recull el procés i també les reflexions i conclusions sorgides durant el desenvolupament del projecte de millora en el cicle d'educació infantil que, mitjançant l'anàlisi de la pràctica documentativa actual i tenint en compte diferents referents teòrics, pretén consensuar la millor manera de reflectir, mitjançant la documentació pedagògica, una imatge d'infant capaç i protagonista dels seus aprenentatges així com també la vida a les aules de la nostra escola. Això serà possible mitjançant una documentació pedagògica que convidi a la comunicació i la reflexió d'infants, famílies i personal docent.

Paraules clau: fer visible, famílies, processos, infant capaç, millora i consens.**Abstract:**

The experiences that children live every day in the classroom in pre-school stages are ephemera and invisible if no one gathers them and makes them evident. It is necessary that families, other adults and childhood themselves should have access to this valuable information in order to remember, communicate and reflect around the experiences and learning acquired.

This article includes the process, and also reflections and conclusions emerged during the development of the improvement project in pre-school cycle, through the analysis of the current documentation practice to reflect, through the documentation, the image of the capable and main character child of his/her learning as well as the classroom life in our school.

This will be possible thanks to a pedagogical documentation which invites to communication and childhood reflection, families and teaching staff.

Keywords: make visible, families, learning process, capable child, improvement and consensus.

¹ Mestre d'educació infantil a l'escola Vic Centre.

Diplomatura en Mestre d'Educació Infantil (UB), llicenciatura en Pedagogia(UAB), postgrau en Agent
Diplomatura en Mestre d'Educació Infantil (UB), llicenciatura en Pedagogia(UAB), postgrau en Agent
de Desenvolupament Internacional (UPC) i postgrau en Psicomotricitat Preventiva (UVic)
Actualment estudiant del Màster Millora dels Ensenyaments d'infantil i primària (UVic-UOC)
llopez27@xtec.cat

“Es tracta certament de coses petites “ordinàries” però que es converteixen en extraordinàries perquè hi ha un jo que se n’adona, les anota, en fa memòria per ell mateix i pels altres. En efecte, la meta és oferir a la mirada de tots els que passen per la institució educativa testimonis del valor de la infància que facin visibles les competències i les necessitats dels nens i nenes a través dels pensaments i de les paraules dels adults que en tenen cura: documentant es deixen traces permanents del treball educatiu i de les experiències dels infants i s’ofereixen a la discussió i a la reflexió amb altres adults, pares, ensenyants i ciutadans.”

(Gallardini, Lozelli, Davoli & Tognetti, 2010:10)

Introducció

En els darrers anys a l’etapa d’educació infantil de l’escola s’han anat portant a terme una sèrie de canvis metodològics per ajustar-nos cada vegada més a les orientacions del currículum. A les acaballes de cada trimestre entre les tutores d’infantil se succeeixen una sèrie de converses informals, relacionades amb: “què hi posem a l’àlbum per mostrar a les famílies?”. “Hi posem només les documentacions o també els productes dels infants?” “en color, o en blanc i negre?” “Redactem en primera persona com si ho digués l’infant o fent servir la veu de l’adult en tercera persona?”

I és que cadascú hi posa el que li sembla més adient i ho fa de la manera que troba més adequada, ja que no hi ha hagut un treball previ de reflexió i presa de decisions sobre quin criteri ha de guiar la tasca. És visible per a tots que manca coherència interna i considero que manca també coherència amb les recomanacions del currículum. De fet, és aquesta la idea bàsica que ens porta a plantejar el projecte de millora amb aquest enfocament concret.

El següent projecte de millora parteix d’una reflexió interna del cicle d’educació infantil per tal d’arribar a consensuar una documentació en coherència amb el nostre quefer diari i amb les recomanacions del currículum.

Els motius que van portar a triar la temàtica sobre documentació són diversos. Els citarem breument i més endavant els anirem ampliant un a un i els utilitzarem de guia per anar desenvolupant tots els aspectes importants que reflectirà l’article.

- La documentació permet fer visible el treball que s’està portant a terme des de l’escola.
“Arriba un moment que descobrim, amb ulls emocionants i expressió sorpresa, que els infants són uns productors infatigables de meravelles. I és llavors que també descobrim la necessitat o, fins i tot, podríem parlar de deure, de fer públic allò que passa per davant nostre”. (Bonàs, 2006:17)
- La documentació és una eina bàsica de comunicació escola- família *“la documentació ofereix a les famílies l’oportunitat de veure les paraules, d’observar com caminen els processos infantils (per no valorar-ne solament els productes) i de conèixer millor el seu fill o filla”.* (Hoyuelos, 2007:9)
- La documentació ens convida a mostrar i compartir una imatge concreta d’infant. Si volem que la infància sigui considerada com una etapa de potencialitats, cal mostrar una imatge d’infant **capaç de** ser i actuar d’una manera cada vegada més autònoma, de pensar i comunicar, de

descobrir i tenir iniciativa i de convida i habitar el món. (Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2016). Volem mostrar un infant protagonista dels seus aprenentatges. En definitiva, volem una imatge d'infant que permeti als propis infants, a les famílies i a la societat en general percebre'ls com a éssers capaços.

- La documentació permet a l'infant recordar allò que ha fet, mostrar i comunicar-ho als altres. Així com també fer-se conscient dels seus aprenentatges, vivències i progressos, de manera que afavoreixi la metacognició. *“La documentació no només és vàlida per als mestres, sinó que ajuda els infants a prendre consciència del procés, de la història que estan escrivint, que estan vivint” (Bonàs, 2006:26)*
- La documentació permet als adults reflexionar individualment i/o conjuntament sobre allò que esdevé a les aules i dona suport als processos de coneixement dels adults respecte al context en el que actuen cada dia. Aquest coneixement cal que estigui orientat a l'acció. Haurien d'ajudar-nos a entendre i a actuar en conseqüència (Ferri, 2015)

Contextualització

El projecte de millora s'està portant a terme a una escola de recent creació, que va començar a funcionar el curs 2009-2010. Una escola pública, d'una sola línia i situada al centre d'una ciutat d'uns 50.000 habitants. Considerada com a escola de màxima complexitat i amb infants procedents en la seva majoria (90%) de famílies immigrades, desconexades, moltes d'elles, de la llengua vehicular de l'escola, així com també amb un gran nombre de famílies en situacions laborals i econòmiques precàries.

L'escola va néixer amb una voluntat, poc agosarada en uns inicis, de convertir-se en un centre inclusiu, que respectés els diferents ritmes dels infants, els dotés d'autonomia, potenciés el pensament crític i la curiositat.

Es va iniciar l'escola amb una organització no subjecta a unes editorials, però amb un funcionament parcel·lat en les diferents àrees o assignatures i amb unes propostes de treball similars a les que ofereixen les editorials amb la diferència i millora de que aquestes propostes partien de la realitat i del quotidià escolar o d'un centre d'interès o projecte escollit. També incorporàvem “treball per racons” matemàtics, de llengua o de grafomotricitat, amb diferents propostes de lliure circulació que dotaven als infants de certa autonomia. El tipus de proposta que s'oferia, tot i que manipulativa, no diferia en excés de les propostes d'un llibre de text ja que es tractava de contextos d'aprenentatge no reals i això provocava que les activitats no facilitessin la necessitat que els alumnes volguessin compartir i comunicar allò que havien fet/descobert.

El currículum insisteix en la necessitat d'utilitzar el llenguatge en contextos reals amb nombres, símbols i codis que poden ser llegits pels altres i que tenen significats compartits per la societat en contextos reals i situacions progressivament més complexes. (Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2016) El que estàvem fent nosaltres era proposar exercicis matemàtics o de llengua amb materials manipulatius i formats de joc, el resultat dels quals no aportava res més que la satisfacció d'aconseguir fer-ho bé.

El currículum també insisteix en la importància del joc, un joc espontani, un joc que permeti als infants decidir i actuar amb total llibertat sense la intervenció o les directrius del mestre. Els nostres infants jugaven lliurement en molt poques ocasions. Feien moltes activitats disfressades de joc però hi havia poc joc en llibertat i poca llibertat de joc.

Són diversos els autors que han remarcat la importància del joc en si mateix i també com a mitjà d'aprenentatge o d'investigació. "Mentre l'adult juga per divertir-se, l'infant juga per jugar." (Tonucci, 2009. Citat pel Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2016:15) o "El joc és la forma més alta d'investigació". (Einstein citat per Farreras 2019)

En les orientacions del currículum també es posa èmfasi quan parla sobre què fa possible l'aprenentatge en el fet de Fer-Pensar-Comunicar. En els nostres racons els infants **feien** moltes coses, possiblement **pensaven**, però no **comunicaven** ja que el tipus d'activitats no els hi generava la necessitat.

En adonar-nos que el nostre estil de "treball per projectes" i les activitats que oferíem als racons, que sentíem com un dels nostres pals de paller, no eren competencials en absolut i no generaven necessitat de comunicar allò après vam decidir fer un canvi. Ara sí, un canvi més agosarat, amb molt convenciment però potser poca meditació, fet que ha anat generant que manquin algunes estructures fermes que dotin el projecte educatiu de coherència entre els diferents cursos de la mateixa comunitat.

Una d'aquestes estructures no consensuades, ni reflexionades a educació infantil ha estat el recull de les evidències d'aprenentatge dels infants. Hem passat d'uns àlbums d'elaboració pròpia més o menys tradicionals, a un buit que cada mestre *omple com bonament pot*. Tots documentem el nostre dia a dia però de maneres molt desiguals, tant en quantitat, com en contingut, com a nivell estètic.

Aquest projecte de millora pretén, per tant, que tot l'equip del cicle d'educació infantil de l'escola consensuï la millor manera de documentar en coherència amb les orientacions del currículum (tenint en compte els processos i no només els resultats), la vida a les nostres aules amb la implicació activa dels infants, esdevenint una veritable eina de reflexió pels docents així com també una eina de comunicació constant amb les famílies i la societat i un suport que promogui la capacitat metacognitiva dels nostres infants.

Per poder portar a terme aquest projecte de millora cal plantejar uns objectius coherents i realistes.

Objectiu general:

Consensuar les documentacions que es presenten cada trimestre a les famílies, que permetin mostrar el treball real que es fa a educació infantil i la visió d'infant autònom i "capaç de " per la que apostem i que es vol projectar des del cicle.

La consecució d'aquest objectiu es portarà a la pràctica mitjançant uns objectius més específics que ens permetran portar a terme el projecte de millora de manera esglaonada.

Objectius específics:

- Valorar la qualitat de les documentacions actuals a l'hora de mostrar el treball que es porta a terme a educació infantil.

- Dissenyar i consensuar quantitat, estils i formats de documentació que permetin mostrar el nostre projecte educatiu a la comunitat educativa.
- Implementar la confecció de les documentacions pactades.
- Tornar a valorar la quantitat i qualitat de les documentacions.

Per portar a terme cadascun d'aquests objectius utilitzarem la seqüència de fases proposades per Lago, Onrubia i Hugué, (2012):

- I. Anàlisi i negociació de la demanda i definició conjunta dels objectius i procés d'assessorament
- II. Registre i anàlisi de les pràctiques del professorat i formulació de propostes de millora
- III. Disseny de les millores de la pràctica
- IV. Desenvolupament, seguiment i avaluació de les millores
- V. Avaluació del procés i decisions sobre la continuïtat

S'entén que tots els membres implicats codefineixen i co-elaboren què fer i com fer-ho en cadascuna de les fases, i en són co-responsables. (Lago, Onrubia & Hugué, 2012)

Actualment a l'etapa d'educació infantil de l'escola es treballa oferint espais i materials pel joc lliure, acompanyats de propostes concretes que parteixen de contextos i necessitats reals. Es respecten les individualitats mitjançant una personalització de l'aprenentatge (Coll, 2015) i fomentant l'autonomia entesa com la capacitat de governar-se a un mateix. Contrària a l'heteronomia que vol dir ser governat pels altres. (Kamii & López, 2014)

En iniciar la FASE I i proposar al cicle la decisió de centrar el projecte de millora en la documentació hi va haver una bona acollida general. Una persona va considerar que no li semblava un tema d'especial interès, tot i això va verbalitzar que s'avenia a participar de forma activa en tot el procés de millora.

En el moment de Promoció i orientació de l'acord per l'inici del Pla de millora es va demanar als participants que enviessin un petit escrit d'unes 100 o 200 paraules sobre les inquietuds de cadascun dels mestres i altres adults que treballen a infantil i que participen en el projecte en relació a la documentació.

Les respostes anaven associades més a una demanda de coherència relacionada en el format estètic que no pas en el contingut. En general es considerava que ja documentàvem bé però que potser calia arribar a uns acords de tipus de lletra, colors, tipus de redactat... tot i que tampoc no es veia clara per part de tots la necessitat d'homogeneïtzar els formats. Algunes de les frases que es podien llegir eren:

"Crec que la documentació que fem a l'escola està bé"

"Cal consensuar estils de fotos, tipus de lletra, mida, orientació del text, nombre de documentació per aula o per activitat" (Comentaris de les mestres de l'escola)

Durant aquesta fase és important que mitjançant la negociació de la demanda i la reflexió conjunta s'adquireixi un compromís en relació al projecte de millora (Lago, Onrubia & Huguet, 2012) I és per aquest motiu que vam crear un espai de debat per consensuar conjuntament quines serien les responsabilitats de cadascuna de les parts a l'hora de portar a terme el projecte de millora i es va redactar un document que vam signar tots els participants on es detallaven els nostres compromisos (fig. 1). Aquesta reflexió conjunta ha permès que cadascú es faci conscient del que s'espera d'ell i això faciliti que tothom pugui enfrontar la tasca encomanda amb més possibilitats d'èxit. Ha estat important remarcar a tot l'equip que aquest projecte de millora que iniciem, ha de partir de la idea que el canvi és un procés, no una acció (Fullan, 2001)

La motiu de la present és definir i acordar les responsabilitats de cadascuna de les parts en el desenvolupament del projecte de millora:

"Com documentar la vida a l'aula a l'educació infantil. Comunicar i reflexionar. Un projecte comú"

Jo, Laura López com a coordinadora del projecte de millora em comprometo a:

- Organitzar el projecte de millora en sessions de manera amena i dinàmica
- Facilitar als i a les participants lectures que els /les hi permetin aprofundir i reflexionar en la temàtica treballada.
- Assenyalar les tasques a realitzar durant el desenvolupament de la millora
- Dinamitzar les converses i dinàmiques de grup
- Recollir les diferents intervencions i conclusions i fer-ne una síntesi.

Signatura:

Jo, _____ com a participant en el projecte de millora em comprometo a:

- Llegir els articles que se'm facilitin i que em permetran aprofundir i reflexionar en la temàtica treballada.
- Aportar informació en relació a les nostres pràctiques habituals quan es sol·liciti.
- Participar de manera activa en les converses, debats i reflexions que s'organitzin.
- Portar a terme les millores acordades.

Signatura:

Vic, 27 de març de 2019

fig.1. Document de compromisos

Per poder valorar i portar a terme el projecte de millora cal ser conscient de la importància de la comunicació família- escola ja que és un dels objectius bàsics que té la documentació.

La documentació és una eina bàsica de comunicació escola- família

Sabem del cert que el centre educatiu i la família tenen un mateix objectiu comú: l'èxit, en el sentit de ser la millor versió d'un mateix. S'hauria de considerar, per tant, un exercici de coresponsabilitat educativa en el que la família, com a principal responsable del creixement i la formació dels seus fills, s'impliqués en el procés educatiu i per tant amb l'escola.

"Tant les experiències educatives a Catalunya com la literatura científica universal ens donen una pista clara: si vols construir una bona escola per tothom, les famílies hi han de ser" (Collet & Tort, 2017)

Com ja s'ha dit amb anterioritat, l'escola acull moltes famílies d'origen estranger. Sabem per pròpia experiència i així ho demostren també diverses recerques (Ardouz, 1995; Garreta, 2007 i 2008) que es detecten més dificultats de participació amb les famílies d'origen estranger. L'origen d'aquestes dificultats poden anar lligades a les seves característiques:

- lingüístiques
- socioeconòmiques
- nivell insuficient d'escolarització dels pares
- poc interès o baixa motivació a l'hora de participar en la vida escolar en no considerar-la una prioritat
- culturals
- institucionals

(Ardouz, 1995; Garreta, 2007 & 2008)

En el cas concret de la nostra escola ens trobem amb algunes dificultats davant les propostes de participació ja que el desconeixement de la llengua vehicular i de les dinàmiques escolars els suposen una barrera infranquejable. Cal dir, però, que hi ha també una confiança/delegació absoluta en la feina dels mestres que ens permet treballar en total llibertat sense que es qüestioni la nostra feina. Això genera aspectes positius de confiança i alhora negatius en nivells baixos de participació ja que consideren *que ells no tenen res a dir en el context escolar*.

A l'escola tenim clara la importància de la participació de les famílies i la seva relació en la millora dels aprenentatges. Per tal que aquesta participació sigui possible, és responsabilitat de l'escola compartir i comunicar a les famílies i a la comunitat el que passa dins l'escola i així apropar-los a la realitat educativa del país d'acollida. Es considera que és important facilitar tota la informació necessària, fer-los partícips dels grans esdeveniments (festes, sortides, activitats especials) però també d'allò que s'esdevé en el quotidià, compartir els significats que cada dia anem construint amb els infants dins dels processos educatius per tal que el vincle infant-família-docent-entorn esdevingui un motor que possibiliti l'aprenentatge i possibiliti també a les famílies comprendre quina és la tasca de l'escola avui.

“podem constatar que la quantitat i sobretot la qualitat dels vincles entre els quatre actors implicats (infants, famílies, docents i entorn) no és un tema menor respecte dels continguts curriculars i els resultats acadèmics en relació amb aquests, ans al contrari. Són precisament aquests vincles els que “sostenen”, possibiliten i condicionen positivament o negativament l'aprenentatge del currículum i les competències corresponents a cada etapa. És a dir, només si els vincles entre docents, famílies i entorn són positius, els infants i adolescents poden aprendre, ja que en són la condició de possibilitat.” (Collet & Tort 2011:65)

Per tal d'incorporar les famílies a l'escola, a banda d'obrir processos de participació directa cal facilitar-los l'accés a informació que els permeti comprendre la nostra mirada cap a la infància i quina és la tasca principal de l'escola al segle XXI i aquest primer coneixement de l'entorn on conviuen els seus fills serà una porta d'entrada a la participació.

“El acceso a la información es un factor indispensable para el ejercicio de esta relación y participación. Para estar en condiciones de participar se requiere tener acceso a los datos relevantes, presentados de forma clara y sin códigos que disfracen o dificulten su comprensión. Ya que transparencia e información fomentan la confianza entre los agentes y ésta, precede a la colaboración” (Macià, 2016:74).

Aquesta idea la recullen també les orientacions del currículum d'educació infantil en l'apartat: “Estratègies per afavorir les relacions amb les famílies”, on una d'elles parla de propostes que permetin mantenir el pols del dia a dia del que passa en el temps de l'aula i en posa com a exemple la documentació. (Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2016)

Després d'aquesta introducció a la importància de les relacions família escola constatem que una bona documentació pedagògica millorarà la comunicació entre l'escola i la família i això pot fer augmentar la confiança de les famílies cap a l'escola i a la llarga pot possibilitar una més gran participació

Però què és la Documentació Pedagògica?

La documentació pedagògica no és un fet aïllat, trobem articles de diferents països que en fan referència, arreu hi ha autors que en parlen i en remarquen la importància. A l'altre costat de l'Atlàntic, als Estats Units tenim per exemple una visió: "Pedagogical documentation... is a way of making visible the often otherwise invisible learning processes by which children and teachers work in early childhood centres and schools" (Cadwell, 1997)

Es posa sobre la taula la idea de Cadwell (1997) quan parla de processos invisibles, ja que hi ha moltes situacions que passen a l'escola i que només pot veure l'adult que les acompanya. Sovint fets subjectius que en funció de l'adult que observa es valorarien d'una o altra manera. La documentació pedagògica permet compartir allò que d'altra manera seria invisible.

A Alemanya, Knauf (2015) parla de quatre nivells diferents de documentació, un d'ells és el que considera l'activitat de documentar com una activitat quotidiana i tracta als educadors, com a investigadors que pretenen entendre el món de les idees dels infants. Malgrat no parla amb les mateixes paraules que Cadwell, sí veiem certa connexió ja que el món de les idees dels infants és totalment invisible si no hi ha algú que el mira d'entendre i el documenta.

Here, documentation is understood as a natural and continuous part of everyday pedagogical work; as one teacher puts it, 'We keep our antennae up all the time'. In other words, documentation is taken for granted as something that is always going on, and for which routines are established. The high level of importance ascribed to documentation by centres of this type is based on a specific understanding of their role: the educators see themselves as researchers, who understand children's mental world and explore their real-life world with them. (Knauf, 2015)

A Espanya, Hoyuelos (2007) defineix: "Documentar significa dejar constancia estética y narrada de forma visual, audiovisual o escrita de un trabajo realizado".

Quan parla de deixar constància també es pot sobreentendre que si no es documenta no en queda cap prova d'allò que s'ha esdevingut i per tant també fa palesa la invisibilitat d'aquest treballs o processos realitzats si no hi ha ningú que els documenti.

Les diferents definicions sobre documentació a diferents països tenen molt en comú, i és que si analitzem la bibliografia que han fet servir els diferents autors analitzats en els seus articles, podem veure que totes parteixen de les idees i de les experiències italianes de Reggio Emilia i sobretot de l'estudi de l'obra de Loris Malaguzzi. I és que no podem parlar de documentació sense parlar de les escoles Reggienes. Anem així doncs a la font principal: Loris Malaguzzi

"El més important és el pas d'una pràctica educativa interna, tàcita, sense rastres o quasi, a una pràctica explícita, comunicativa, adreçada a documentar tot allò que l'escola viu a terme amb els infants i com ho fa, com canvien els infants. Això significa la promoció d'un flux d'informació destinada a les famílies (però apreciada també pels infants i pels mestres), que ha de ser alimentat amb bona continuïtat, bona mesura i òptima competència. (Malaguzzi, 1996:49)

Apel·lant a l'experiència reggiana, documentar implica una disponibilitat per l'escolta "...un arte para entender la cultura infantil: su forma de pensar, hacer, preguntar, teorizar o desear. Escuchar significa estar atento, con todos los sentidos, a reconocer todos los lenguajes de la infancia en su relación con el mundo" (Hoyuelos, 2007 :5)

Per documentar és imprescindible tenir clar què volem documentar i per tant a què donem importància. La resposta a aquesta pregunta respon a una imatge d'infància concreta.

Guerra i Luciano (2012) fan referència quan parlen de documentació a "la regla de les cinc W: Who (qui), What (què), When (quan), Where (on) i Why (per què)" i encara afegeixen una sisena "W": With (amb què), que permet reflexionar sobre els instruments que es faran servir.

Com s'està documentant l'etapa d'infantil a la nostra escola?

A la nostra escola fa anys que documentem, però no havíem reflexionat mai abans sobre com fer-ho. No havíem tingut en compte les diferents "W". (Guerra i Luciano, 2012)

La fase II, fase d'anàlisi de les nostres pràctiques, partint de referents teòrics, per tal de formular les nostres propostes de millora, ens ha permès reflexionar especialment sobre la segona i potser més important de les W (What).

Les nostres documentacions actuals són sobretot una mostra de les diverses activitats que organitza l'escola o el tutor o tutora: Festes, sortides, activitats puntuals gairebé sempre decidides i/o dirigides per l'adult.

A l'educació infantil de l'escola només el 36.7% de les hores lectives són dirigides per l'adult, el 63.3% restant, són els propis alumnes els que gestionen el seu temps i decideixen, en funció de les propostes preparades, com, amb qui volen ocupar-lo i durant quanta estona. (fig. 2)

En canvi quan durant la FASE II, moment vital per fer revisió i autocrítica del moment en el que estem i saber d'on partim i valorar la realitat i a on estem, (Guarro, 2011) vam analitzar les nostres pràctiques educatives, concretament les nostres documentacions.

Vam agafar les del segon trimestre de cada un dels cursos i vam classificar-les segons si complien unes determinades característiques o unes altres, principalment relacionades amb "què documentar" (foto 1). Ens vam trobar que més del 90% de les documentacions que estàvem portant a terme reflectien activitats organitzades per l'adult i només menys del 10% restant, documentava els espais d'autonomia on els infants prenen les seves pròpies decisions.

	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
9-10:30	PROPOSTES D'AUULA I JOC LLIURE				PSICOMOTRICITAT, JOC SIMBÒLIC, CONVERSA
10:30-11	ASSEMBLEA + ESMORZAR	ASSEMBLEA + ESMORZAR	ASSEMBLEA + ESMORZAR	ASSEMBLEA + ESMORZAR	ASSEMBLEA + ESMORZAR
11:00-11:45	ESBARJO				
11:45-12:00	Recollir pati i rentar mans	Recollir pati i rentar mans	Recollir pati i rentar mans	Recollir pati i rentar mans	Recollir pati i rentar mans
12:00-12:15	CONTE i CANÇONS	CONTE	PROPOSTES DIRIGIDES	PROPOSTES DE GRAFOMOTRICITAT	CONTE
12:15-13h					
13:00-15:00	MIGDIA	MIGDIA	MIGDIA	MIGDIA	MIGDIA
15:00-16:30	AMBIENTS	MÚSICA/ CURTMETRATGESS	AMBIENTS	PROPOSTES D'ART I JOC LLIURE	AMBIENTS
16:30-17:00	ASSEMBLEA		ASSEMBLEA		ASSEMBLEA

fig.2. Model d'horari de les aules d'educació infantil

■ Gestió lliure del temps
□ Activitats dirigides per l'adult

foto 1. Classificació de les documentacions

Quan es va plantejar també a la Fase II, al grup de treball que valoressin mitjançant una graella (fig.3) quina imatge d'infant capaç reflectien les diferents documentacions, ens vam adonar que en la gran majoria mostraven un infant capaç

- “de fer allò que indicava la mestra” o
- “de gaudir de les activitats que havia organitzat l'adult”.

Vam poder veure que no era la imatge d'infant capaç i poderós que nosaltres teníem en ment i no era el que volíem mostrar majoritàriament a les famílies.

Documentació d'activitats/sortides puntuals dissenyades per l'adult (per a tots la mateixa)	Documentació d'activitats sorgides de l'interès de l'infant o grups d'infants (personalitzada)	La documentació la realitza la tutora o tutor	La documentació la realitzen altres mestres o adults del centre.	Faciliten la comunicació família-escola i la comunicació infant-família.	L'infant participa activament en l'elaboració de la documentació (elaboraix la metacognició)	L'adult és l'únic responsable de l'elaboració de la documentació.	Compartim i reflexionem conjuntament els membres de la comunitat de petits mitjançant la documentació.	Projecta una imatge d'infant capaç de...

fig.3. Graella per valorar les documentacions

Quan vam observar les documentacions (les minoritàries que ja estàvem portant a terme i també algunes que s'han anat realitzant aquests darrers mesos posant la mirada en allò que es percep cal assolir) en les que es mostrava el que feien els infants en els seus espais de llibertat i autonomia ens vam trobar amb una gran diversitat de capacitats dels infants que mostraven:

- infants capaços de resoldre conflictes,
- infants capaços d'organitzar-se amb un grup de companys,
- infants capaços de portar a terme activitats que normalment no formen part de les seves prioritats,
- infants capaços de tractar-se amb tendresa (foto 2),
- infants capaços d'ajudar-se,
- infants capaços de traslladar els aprenentatges observats a la seva pròpia activitat,
- infants capaços de sorprendre'ns,
- infants capaços de crear,
- (...)

En Taavi està estirat al matalàs, sembla una mica trist. La Naima el veu i s'hi acosta, el tapa curiosament amb les teles i l'acaronava amb una mirada que diu més que mil paraules. Després de tanta tendresa en Taavi s'adorm.

foto 2. Documentació psicomotricitat/ tendresa

La llista podria ser molt llarga, perquè cadascuna de les documentacions ens suggerien visions d'infants poderosos, tal com expressa Malaguzzi, citat per Dahlberg, Moss i Pence (2005) una imatge d'infants rics, dotats de forces i capacitats sorprenents i extraordinàries, co-constructors del coneixement i identitat en relació amb d'altres nens i nenes i persones adultes, nens actius, competents i desitjosos d'implicar-se en el món (Dahlberg, Moss & Pence, 2005)

Això ens va portar a la conclusió que ens havíem d'esforçar en transmetre a les famílies la realitat del que passa a l'escola en el 100% de l'horari i no només en un 36.7 %, al mateix temps que mostrar els infants no com a mers espectadors, sinó com a protagonistes dels seus aprenentatges. Durant la Fase II, seguim en la fase d'anàlisi de les nostres pràctiques, partint de referents teòrics, per tal de formular les nostres propostes de millora, es va programar també una sessió que iniciava amb una lectura per grups de diferents fragments de les orientacions del currículum d'educació infantil per discutir-los posteriorment mitjançant la dinàmica: "Els amics crítics" (Lago & Pujolàs, 2011) . Es tracta d'una dinàmica de debat en la que un grup exposa un tema i la resta li fan el retorn de manera constructiva, que va permetre a tot el cicle reflexionar sobre diferents aspectes de la documentació. Cal remarcar que el currículum i les orientacions fan servir la paraula documentació i documentar en 36 i 17 ocasions respectivament (només una d'elles per referir-se a documentació legal i tota la resta a documentació pedagògica). Això demostra la importància que se li dona a la documentació en aquest document que és el nostre marc de referència i la importància de conèixer-lo i ser-ne fidels.

Durant la dinàmica ens vam adonar de la importància de tenir clar, no només el què documentar que ja hem remarcat unes línies més amunt sinó també el per a què (finalitat) i el per a qui (destinatari):

Per observar i documentar hem d'actuar amb criteri. Perquè l'observació i la documentació siguin útils cal saber triar i tenir clar l'objectiu i a qui va dirigit. Per exemple, si volem documentar per als infants, per fer-los conscients del seu procés d'aprenentatge, per ajudar-los a recordar fets viscuts... l'objecte serà diferent de si el que volem és documentar per deixar constància, reflexionar sobre un aspecte concret del desenvolupament o reflexionar sobre els criteris emprats en la selecció dels materials i les possibilitats que oferim als infants amb aquesta selecció (Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2016:79)

En els processos de canvi de les escoles no tothom sent el mateix grau d'implicació davant totes les propostes de millora. En el nostre cas, hi havia certes reticències per part d'una docent que no trobava prioritari el tema de la documentació, ja que no el considera prou important i que va aprofitar per remarcar durant la reflexió al voltant del currículum el fet de que la documentació no esdevingui més important que el treball que es desenvolupa amb els infants. Així ho remarca també el currículum en dues ocasions, una és aquesta, en que parla de la importància de centrar la mirada en els infants i no pas en la documentació

"És important ser pràctic i realista i no perdre de vista que abans de tot la nostra tasca és incidir en el desenvolupament i l'aprenentatge dels infants. No es tracta de centrar la mirada en la documentació, sinó en els infants." (Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2016:82)

És important escoltar les veus crítiques perquè sovint mostren aspectes reals que no són visibles per a tots, i és que en aquest cas darrerament s'està creant un fenomen entorn la documentació que pot portar a augmentar la importància d'aquesta però també a mitificar-la.

“Transformar la documentació en mite significa concretament córrer el risc de fer-la esdevenir una finalitat més que no pas una acció estratègica potencialment capaç de donar identitat i qualitat als processos educatius.”
(Ferri, 2015:12)

La lectura del currículum ens va fer adonar que ens estàvem descuidant de documentar converses entre els infants, o converses a l'assemblea (cosa que sí fèiem quan fèiem el que nosaltres en dèiem “treball per projectes”) i que aquests converses espontànies o dirigides permetien comprendre i compartir els processos de pensament dels infants.

A la nostra escola actualment documentem sobretot per a les famílies i per als propis infants ja que al tractar-se d'una escola amb infants no catalano-parlants, el llenguatge és el nostre major repte i les documentacions ens serveixen per verbalitzar, i recordar allò que hem fet i posar paraules a les vivències passades. Les documentacions que estem fent les pengem a les finestres exteriors de l'aula, això permet a les famílies complementar amb imatges allò que els seus fills proven d'explicar-los i que potser no forma part del seu imaginari col·lectiu. Potencia que les famílies demanin als infants i que els infants expliquin a les famílies. Aquestes documentacions es posen en unes carpetes de fundes i estan disponibles a l'aula de manera que els infants poden recordar allò que van fer, parlar-ne amb els companys i permet reprendre un tema del passat que semblava tancat però que noves vivències poden haver tornat a despertar interès i expectativa.

També hem portat a terme lectures compartides de diferents autors que parlen sobre documentació. Aquest seguit d'activitats realitzades durant la Fase II ens han fet reflexionar i ens han permès extreure unes conclusions que ens seran útils per avançar en les fases següents del procés de millora.

Conclusions en acabar la segona fase

Conclusions a les que hem arribat després de portar a terme la FASE II i reflexionar sobre la nostra pràctica documentativa i sobre el que ens diuen els diferents autors.

Documentació com a mitjà per compartir les estratègies de pensament

La documentació ens pot ser útil per compartir les reflexions que els alumnes han fet en veu alta tot compartint amb els companys les estratègies que han utilitzat a l'hora de portar a terme una tasca. (Monereo, 1994)

Aquesta reflexió i posada en comú és útil per l'infant que la comparteix, ja que afavoreix la metacognició i també per l'infant que escolta ja que pot aprendre i decidir posar en pràctica les recomanacions dels companys i d'aquesta manera afavorir també l'aprenentatge entre iguals (foto 3).

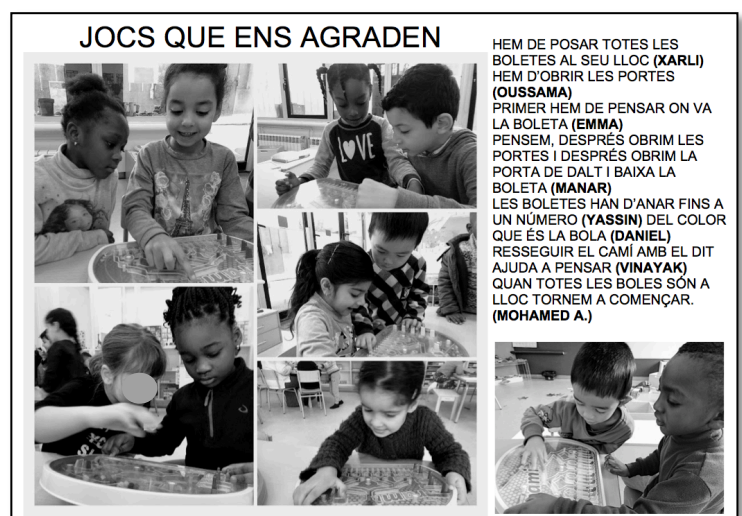

foto 3 La mestra recull en una conversa col·lectiva les estratègies que els diferents infants han fet servir a l'hora de resoldre el joc de les boletes.

La setmana següent, infants que no havien realitzat l'activitat s'animen a provar-ho.

Documentació que dóna sentit a un producte final.

Ens hem adonat que sovint posem a l'àlbum treballs que han fet els infants (productes finals) que són buits de significat en si mateixos i/o que aparentment semblen pobres, poc treballats, guixarots..... ja que requereixen d'una explicació per entendre el valor d'aquell producte. Detallar el procés ajuda a comprendre i a valoritzar aquell treball (foto 4).

Caçadors de textures.

Els nens i les nenes han anat pel pati cercant diferents textures que han deixat marcadetes en un paper tot rascant amb una cera.

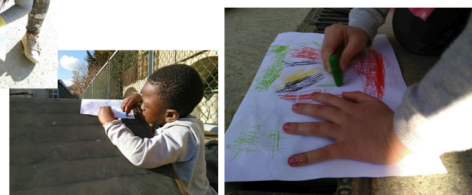

foto 4. Es tracta d'un producte final que sense explicació no representa més que uns guixarots de colors en un paper.

Documentar el mateix de diferents manera...

Durant l'activitat en grups de discussió ens vam adonar que a vegades es podien documentar les mateixes activitats, per exemple una sortida; posant l'èmfasi en l'organització que en fa l'adult o en la descoberta que fa l'infant. Podem mostrar tot el que hem fet: anar en autobús, esmorzar, visitar els cavalls, raspallar els cavalls... o mostrar la conversa entre dos infants mentre raspallen els cavalls, les estratègies que feien servir els infants per superar la por, interrogants que van sorgir i les possibles respostes...

Vam descobrir que el que marcava l'estil de documentació no era només el tipus d'activitat que es documentava sinó que també era la mirada sobre què concretament es documentava.

La documentació com a model o inspiració.

Podem documentar per afavorir la repetició de l'acció. Infants que no eren presents en l'espai o el temps poden prendre com a model l'acció detallada en una documentació i mirar de repetir-la, aportant-hi la seva visió personal. (foto 5)

Permet l'aprenentatge entre iguals més enllà de la presència física de l'altre.

L'adult decideix quines accions vol afavorir i tria documentar l'acció que és més útil als seus objectius.

MARIA P5 I JULIET P3

Pinten plegades.
El gruix de pintura és considerable.
Els hi proposo fer una "fotocòpia" del seu dibuix tot posant al damunt un altre paper i pressionant a veure què passa.
La idea crea expectació. Bastants ulls observen i se sorprenden.
El resultat no és un duplicat però els hi resulta satisfactori i altres infants volen repetir l'experiència amb els seus propis dibuixos.

YASSIN P5

Fa una pintura de tons verdosos i blaus. Ha vist l'experiència de la Maria i la Juliet i vol repetir-la amb la seva pintura.
Ara tindrà dos dibuixos, un per ell i un per al seu germà.

foto 5. Infants han decidit provar l'experiència després d'haver vist la documentació.

La documentació com a nova imatge d'un mateix...

Parlàvem de la idea de que la documentació reflectís en la mesura del possible la realitat i la quotidianitat però ens vam adonar que a vegades ens pot interessar documentar fets anecdòtics i no representatius de la realitat: una petita fita, o l'acció d'un infant que creiem cal potenciar. Mostrar-li una nova imatge d'ell mateix pot ajudar un infant a alliberar-se de les etiquetes imposades (Faber, A. & Mazlish, E., 1997), ja que pot modificar la percepció que ells mateixos, els altres infants, docents o adults tenen (foto 6).

foto 6. Es tracta d'una nena que acostuma a centrar la seva activitat en el dibuix i l'escriptura. No sol participar en activitats de construcció. Dues anècdotes poden convertir-se en la imatge d'una nova faceta d'ella mateixa.

Fases a desenvolupar properament.

S'han portat a terme les Fases I i II del projecte de millora. S'ha negociat la demanda i s'han definit objectius del projecte i responsabilitats de cadascú i s'han analitzat les pràctiques actuals partint de referents teòrics, per tal de formular les nostres propostes de millora.

Ens manquen les tres darreres fases que inclouran el disseny de la millora, el desenvolupament, seguiment i avaluació d'aquest i l'avaluació del procés així com també les decisions sobre la seva continuïtat.

Partint de les reflexions, conclusions i posteriors acords recollits durant la Fase II es procedirà a compartir amb tots els docents del grup un document que exposarà les millores específiques amb les que iniciarem el procés de canvi.

Considerant que aquesta fase es portarà a terme a partir del mes de setembre i tenint en compte la idea que es recull en "el procés de l'Índex" (Booth, T. & Ainscown, M., 2002) sobre la importància de tenir en compte i acollir les persones noves que entren al centre cada curs i que no estan familiaritzades amb la millora que s'està portant a terme. Portar a terme aquesta tasca implica revisar i tornar a valorar, fet que converteixen aquesta activitat en una valoració complementària del centre, molt útil i que cal portar a terme contínuament. (Booth, T. & Ainscown, M., 2002)

La manera d'acollir i transmetre al personal nou el moment en que ens trobem dins el projecte de millora serà mitjançant una presentació que exposi les reflexions de les diferents fases i les conclusions i que permeti que tots els professionals que a partir d'aquell moment hauran de treballar colze a colze parteixin dels mateixos coneixements previs i que el predisposin a treballar plegats en el projecte.

A partir del document compartit es podrà iniciar una reflexió i posterior consens per tal que tothom es vegi capaç d'assumir la responsabilitat de tirar endavant les diferents propostes.

Aquestes giraran al voltant de:

Documentar activitats espontànies.

L'adult fotografarà aquests instants de joc que acostumen a donar-se en racons discrets (lavabo, sota els penjadors, darrera l'armari...) i anotarà observacions i converses dels nens i nenes. Posteriorment farà una tria d'allò que considera més interessant o rellevant i elaborarà un document d'una o dues pàgines din-A 4 amb 3 o 4 fotografies (millor si és una seqüència de fotografies) i un text que inclogui una conversa real entre infants.

L'objectiu d'observar, valorar i documentar aquests jocs autogestionats és a banda de compartir amb les famílies aquests instants de joc, fer-nos conscients d'allò que els nostres infants fan de manera més autònoma i saber què necessiten més enllà del que nosaltres preveiem per poder millorar l'espai, els materials, els temps...

Les eines fonamentals per a l'avaluació són l'observació que permet disposar d'informació sobre els comportaments i les actuacions dels infants mitjançant instruments diferents. L'observació i la documentació pedagògica permet reconstruir l'experiència educativa, fer visibles els processos dels infants, la relació que mantenen amb els altres i la seva activitat, i documentar aspectes de les activitats quotidianes que han d'ajudar a regular el seu procés d'aprenentatge. (ORDRE EDU/484/2009)

Documentar propostes matemàtiques

Caldrà documentar les propostes matemàtiques amb màxim 6 fotografies que reflecteixin les possibilitats del material, el plaer durant el joc, les estratègies que els infants fan servir... i complementar-lo amb un text específic.

Cadascun dels documents es complementarà amb un text de tipus diferent Podrà ser un text confeït de forma col·lectiva i igual per tothom o un text individual de cada alumne.

- Els textos col·lectius s'elaboraran conjuntament a l'aula durant una conversa col·lectiva en la que els infants verbalitzaran aspectes diversos de l'ús del material. Estratègies que han fet servir, instruccions (si és un joc de taula), possibilitats, emocions o conflictes que els hi ha suscitat (en funció del que haguem observat enfocarem la conversa més cap a una banda o cap a l'altra i la mestra anirà escrivint a la pissarra allò que els infants diuen per després recollir-ho en la documentació. Utilitzarem el nom dels infants que fan cada aportació en el redactat però ometrem (fins i tot a la pissarra) les aportacions que no són adequades (explicant al nen o nena per què no són adequades)
- Els textos individuals s'elaboraran amb cada alumne individualment i a mà en la documentació impresa i en un espai reservat per aquest escrit, cada mestra amb cada alumne durant una conversa individual, en la que la mestra anirà escrivint les idees principals i endreçades d'allò que cada infant li va dient.

“L'adult actua com a dinamitzador de l'escriptura, potenciant l'expressió espontània de cada infant i, des de la producció comunicativa i adaptada a les necessitats del context, amb una intervenció dialògica, acompanyada i reflexiva, afavoreix l'adquisició progressiva de la composició escrita. Actua com a model que escriu (escriu per ell, anota al seu quadern, i li explica com ho fa i per què), que llegeix el que escriu (rellegeix davant els alumnes o un alumne i revisa en veu alta), **com a escrivà (escriu el que l'infant li dicta, seguint el procés de composició escrita: planificar, redactar i revisar)**, com a usuari de la llengua escrita davant l'infant, etc., és a dir, reproduceix les necessitats i pràctiques escrites de l'entorn i les converteix en situacions compartides d'aprenentatge.” Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2016:22).

Documentar els ambients

Elaborar documentacions generals sobre l'ambient de cadascú que inclogui 3 o 4 fulls DIN-A 4 amb 3 o 4 fotografies (millor seqüències) de cada un dels espais, possibilitats, materials, tipus de joc... que s'estableixen en el seu ambient. Hauran d'incloure un petit text no descriptiu que permeti entendre i aprofundir sobre l'activitat que es desenvolupa.

Documentacions individuals de cada infant o grups d'infants que incloguin una seqüència de 3 o 4 fotografies d'un moment puntual (no de tota l'activitat que ha dut a terme aquell trimestre) i un petit escrit narratiu.

Documentar les activitats de conversa i la psicomotricitat internivells.

Les mestres no tutores encarregades dels petits grups de conversa hauran de documentar activitats de conversa. Poden triar la que pensin que ha estat més significativa o creguin que és més susceptible de ser documentada.

La documentació, igual que les citades anteriorment estarà composta per 3 o 4 fotografies acompanyades d'un text que puguin fer recordar instants rellevants viscuts en els petits grups o puguin transmetre allò viscut durant l'activitat.

Un cop definides les documentacions i encara a la fase III, fase en la que es detalla el disseny de la millora, caldrà acordar el nombre de documentacions que es portaran a terme de cadascuna de les propostes i distribuïdes en els diferents trimestres. Cal reflexionar-hi per tal que l'actuació sigui sostenible i pugui perdurar en el temps.

Mostrem una hipotètica proposta:

- Documentar activitats espontànies.

Dedicarem una setmana cada trimestre per observar, captar i posteriorment documentar aquelles activitats d'aula espontànies que sorgeixen dels interessos dels infants quan no estan portant a terme cap de les propostes que nosaltres hem preparat.

Aprofitarem per portar a terme aquesta activitat una setmana en que les propostes d'aula no siguin noves. Si els infants ja coneixen els materials oferts i en coneixen el funcionament, la mestra podrà posar la mirada en aquelles activitats que es generen diàriament a les aules i que no corresponen a cap activitat prevista amb material preparat. El fet de fer-ho aquesta setmana ens permetrà que aquesta observació no esdevingui un treball extra.

- Documentar propostes matemàtiques

Durant el trimestre oferim cada setmana o quinzenalment noves propostes matemàtiques, ja siguin materials no estructurats, jocs de taula, jocs de reptes...

Caldrà que cada tutor fotografii instants de joc d'aquests materials i finalment documenti amb fotografies els 2 materials que consideri que han estat més motivadors i enriquidors.

Cada un dels documents anirà acompanyat d'un text diferent: un col·lectiu i l'altre individual. La realització d'aquesta activitat individual serà la proposta d'aula durant aquella setmana i per tant substituirà una proposta dirigida de les que s'ofereixen setmanal o quinzenalment)

- Documentar els ambients

Aquesta tasca no afecta només els tutors, afecta tots els mestres encarregats d'un ambient i es farà durant el segon trimestre (tenint en compte que és l'únic trimestre que hi ha avaluacions però no cal redactar informes i per tant hi ha un volum de feina més baix)

Des de fa 2 cursos, a cada sessió d'ambients els mestres encarregats han d'omplir un drive en el que fan 3 aportacions diàries sobre les relacions dels infants entre ells i amb els materials, les noves descobertes, un problema i la seva resolució, el gaudi durant l'activitat, una conversa... i l'han d'acompanyar d'alguna fotografia (o seqüència) que capti allò que es vol narrar.

La idea és aprofitar tot aquest material que ja s'està recollint i que cada mestre elabori:

- una documentació general sobre el seu ambient que inclogui 3 o 4 fulls DIN-A 4 amb 3 o 4 fotografies (millor seqüències) de cada un dels espais, possibilitats, materials, tipus de joc... que s'estableixen en el seu ambient. Hauran d'incloure un petit text no descriptiu que permeti entendre i aprofundir sobre l'activitat que es desenvolupa.
- Una documentació individual (es podran aprofitar les documentacions generals en les que surten aquests alumnes) sobre 10 - 12 alumnes dels que s'ha recollit evidència fotogràfica i escrita que inclogui una seqüència de 3 o 4 fotografies d'un moment puntual (no de tota l'activitat que ha dut a terme aquell trimestre) i un petit escrit narratiu.
- Documentar les activitats de conversa i la psicomotricitat internivells.

Les dues mestres que fan grups de conversa en petit grup elaboraran una documentació igual per a tots, relacionada amb una de les activitats específiques de llenguatge que s'han portat a terme.

La mestra que porta a terme l'activitat de psicomotricitat elaborarà cinc documentacions al llarg de tot el curs, una documentació per cada grup, mostrant allò que ha estat més significatiu per a aquell grup d'infants. Cada grup només s'emportarà la documentació del seu grup particular.

Finalitzada la Fase III caldrà portar a terme totes les propostes acordades.

Aquestes propostes s'iniciaran en la Fase IV, fase en la que cal vetllar per l'òptim desenvolupament, seguiment i avaluació de les millores introduïdes. Es tracta d'un moment difícil i clau en el projecte de millora ja que és quan poden començar a sorgir discrepàncies entre allò que hem planificat i decidit amb el grup de treball i allò que s'esdevé en la realitat del dia a dia i caldrà aprofitar aquests moments per, mitjançant l'acció col·laborativa, entendre realment què està passant i poder solucionar els problemes que puguin anar sorgint. (Guarro, 2001). Això es traduirà en un acompanyament als mestres durant la realització de les diferents documentacions així com també es proporcionarà als mestres una mostra de cadascuna de les propostes de documentació i es buscaran espais per compartir aquelles documentacions que s'estan portant a terme valorant si aconsegueixen els requisits acordats o vetllant per tal que puguin seguir-los tot aportant propostes de millora. Serà un bon moment també per reflexionar sobre aquelles documentacions que ens hagin fet descobrir quelcom rellevant.

És important tenir en compte que per una bona implementació caldrà ser conscients de la diversitat del professorat amb el que es treballa i això implicarà fer recolzaments personalitzats quan es

requereixi o facilitar el treball en parelles per tal de posar en pràctica l'ajuda mútua entre els diversos membre dels equips (Lago & Onrubia, 2011)

Avaluació del procés

Per portar a terme la Fase V que es concreta en l'avaluació del procés, així com també en les decisions sobre la seva continuïtat, es faran servir dos instruments. Per una banda s'utilitzarà el mateix instrument d'anàlisi de la Fase II (foto 1 i fig. 3) en que analitzàvem les nostres pràctiques actuals per poder valorar els canvis que s'han portat a terme.

Tenint en compte la importància d'avaluar el procés que s'ha seguit i avaluar la utilitat del pla que s'ha utilitzat i com s'ha portat a terme (Booth, T, & Ainscown, M., 2002) s'utilitzarà un qüestionari que valorarà el procés realitzat per a la consecució de les millores així com també l'avaluació d'aquestes. (fig.4)

Es treballarà partint del resultat del qüestionari (de caire més quantitatiu) tot analitzant de manera més qualitativa cadascun dels punts, valorant els factors que han facilitat o dificultat el desenvolupament de la millora. Caldrà seguir avançant valorant si ja podem passar a un període de generalització de la millora o si cal avançar cap a la seva consolidació (Lago, J.R., & Onrubia, J 2011)

Ens caldrà contemplar la pregunta A partir d'ara "Quins altres aspectes de la vida a l'aula creus que és prioritari documentar" que es troba també al qüestionari (fig.4) i és que no ens trobem a la fase final d'un procés sinó que ens trobem en una fase d'anàlisi permanent que ens ha de permetre recollir i interpretar les dades que sorgeixin de l'aplicació de la millora per donar resposta als resultats que hagin pogut sortir (Guarro, 2001)

Conclusions finals.

Tot i que el procés de millora no està encara finalitzat, cal procedir a unes conclusions, no tant en relació a la millora, sinó en relació al desenvolupament de tot el procés que s'ha portat a terme i d'aquell que caldrà prosseguir el curs vinent.

Avaluació del procés de treball durant la introducció de la millora	MOLT	BASTANT	SUFICIENT	POC
La freqüència i horari de les reunions ha estat adequada?				
La dinàmica de les reunions ha estat adequada?				
Les lectures que s'han ofert han permès clarificar la tasca posterior?				
Ha estat útil el procés de treball previ a l'inici de les millores per facilitar la posterior recollida d'evidències mitjançant la documentació?				
Ha estat útil l'acompanyament durant la posada en pràctica del procés de millora?				
L'esforç que ha suposat la posada en pràctica es valora positivament davant els resultats obtinguts?				
Avaluació de la millora.	MOLT	BASTANT	SUFICIENT	POC
He portat a terme totes les tasques que se m'han encomanat?				
He aconseguit portar a terme les tasques seguint totes les consignes?				
M'he sentit capaç de portar a terme les documentacions del darrer trimestre sense acompanyament? Què ha estat per mi el més difícil?				
Em sembla més fàcil documentar després del treball conjunt?				
Em sento satisfet de les documentacions que he portat a terme?				
Considero que caldria documentar més aspectes de la vida a l'aula? (si la resposta és bastant o molt) Quins aspectes?				
Grau d'incidència en l'alumnat i les famílies	MOLT	BASTANT	SUFICIENT	POC
Els infants han pogut recordar i explicar més acuradament les experiències viscudes i els aprenentatges fets gràcies a la documentació?				
Les famílies han verbalitzat satisfacció en relació a la documentació?				
Què és el que més valora del procés de millora?				
Què canviaries del procés i/o la millora?				

fig. 4. Qüestionari per tal de valorar el procés i la continuïtat.

- La dificultat de plantejar un canvi quan la sensació de la majoria de mestres és que ja s'està documentant bé i que només cal consensuar petits detalls per portar a terme la millora. Implica aconseguir un canvi profund en les estructures de pensament que permeti modificar la idea inicial i fer sorgir la necessitat d'un canvi més profund.
- La importància de tenir en compte les individualitats i opinions de cadascú per tal de poder partir de les seves pors, dubtes i necessitats inicials per tal de poder acompanyar el procés oferint a cadascú el que necessita per tal de poder garantir l'èxit. D'aquesta manera parafrasejant el títol del llibre de Pujolàs (2002) podrem assolir plegats l' "Aprendre junts mestres diferents".
- La necessitat de que la documentació que es porta a terme en una escola permeti veure la realitat que s'esdevé en aquesta. Cal que allò que es mostra s'ajusti de manera fidedigna a l'opció metodològica i a la visió d'infant per la qual l'escola aposta.
- La vivència personal de descobrir la *necessitat imperiosa* de documentar seriosament, en el moment en que un s'inicia en la pràctica i s'adona del potencial que la documentació ofereix entorn la comunicació i la reflexió al voltant de les vivències i experiències a l'escola.
- La dificultat d' iniciar un projecte de millora en un curs escolar i continuar-lo el següent, essent conscients dels canvis de personal que s'esdevindran i que això implicarà recordar tot el procés iniciat el curs anterior i potser reiniciar-lo en els punts que es cregui convenient per tal de començar tot l'equip del mateix punt de partida.

Bibliografia

- Ardouz, R. (1995), Parents partenaires. Répertoire de projets et de pratiques favorisant la participation des parents en milieu scolaire multiethnique. *Cahier n° 9. Éducation Interculturelle*. Quebec: Ministère d'Éducation, Direction de la Coordination des Réseaux,
- Bonàs, M. (2006). "L'art del pintor de paisatges. Algunes reflexions entorn de la documentació". *Infància*, núm.151, p.24-28.
- Booth, T & Ainscow, M (2002): Índex per a la inclusió. Guia per a l'avaluació i millora de l'educació inclusiva Editat i produït pel Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE). Mark Vaughan. Document traduït i adaptat al català pel Grup de treball sobre escola inclusiva de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona format per: Ester Miquel, David Duran, Josep Font i Climent Giné.
- Cadwell, L.B. (1997). Bringing Reggio Emilia home: An innovative approach to early childhood education. New York: Teachers College Press.
- Collet, J. & Tort, A. , (2017), *Escola, famílies i comunitat*. Editorial Octaedre
- Collet, J, & Tort, A. (Coords.) (2011) Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per millorar els resultats. Fundació Jaume Bofill. Informes breus 35

- Coll, C (2015). La personalització de l'aprenentatge escolar: un repte indefugible. Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2015.(capítol 1)
- Dahlberg, G., Moss, P.& Pence A. (2005): *Más allá de la calidad en Educación Infantil*. Ed. Graó. B
- Faber, A. & Mazlish, E. (1997): *Cómo hablar para que sus hijos le escuchen y cómo escuchar para que sus hijos le hablen*. Ediciones Medici, Barcelona.
- Farreras, C (2019, 7 gener) El rebuig és fruit de males experiències. Guido Ramellini, vicepresident del Museu de Matemàtiques. La Vanguardia. Recuperat de <https://www.pressreader.com>
- Ferri, G (2015) La documentació educativa, entre el mite i la realitat. *Infància: educar de 0 a 6 anys*. Barcelona.
- Fullan, M. (2002) *Los nuevos significados del cambio en la educación*. Barcelona : Octaedro, p. 97-120. ISBN 978-84-8063-550-9
- Gallardini, et al (2010). *Documentar: afinar els ulls per captar moments*. Barcelona. Rosa Sensat.
- Garreta, J. (2007) La relación familia-escuela: una cuestión pendiente. Lleida, Universitat de Lleida y Fundación Santa María
- Garreta, J. (2008) La participación de las familias en la escuela: las asociaciones de madres y padres de alumnos. Madrid: CIDE/CEAPA.
- Guarro, A. (2001). La estrategia del proceso de asesoramiento desde la colaboración: una (re)visión desde la práctica". En: Jesús Domingo Segovia (coordinador). *Asesoramiento al centro educativo*. p. 203-226. Barcelona.
- Guerra, M. & Luciano, E. (2012). "Documentare la progettualità". Parma: Edizioni Junior, p.29
- Hoyuelos, A. (2007) Documentación como narración i argumentación. *Aula de infantil (versión electrónica)*. *Revista Aula de infantil 39* , p.5-9
- Kamii, C; López, P. (2014) La autonomía como objetivo de la educación: Implicaciones de la teoría de Piaget. *Infancia y aprendizaje*.
- Knauf H. (2015) Styles of documentation in German early childhood education. *Early Years* [Internet]. Routledge. Disponible a: <https://doi.org/10.1080/09575146.2015.1011066>
- Lago, J.R., Onrubia J. & Huguet. (coords.) (2012) *Assessorament per la millora de les pràctiques educatives*. Generalitat de Catalunya
- Lago, J. R., & Onrubia, J. (2011) Un modelo de asesoramiento para la mejora de las prácticas educativas". En: Martin,E. & Onrubia,J. (Coords). *Orientación educativa y procesos de innovación y mejora de la enseñanza en la educación secundaria (volumen III)*.. p. 11-32. Barcelona. Graó
- Lago, J. R.& Pujolàs, P. (2011); *El programa Ca/Ac (Cooperar per Aprendre/Aprender a Cooperar)per ensenyar a aprendre en equip*. Implementació de l'aprenentatge cooperatiu a l'aula. Universitat de Vic.
- Macià, M. (2016). La comunicación familia-escuela: el uso de las TIC en los centros de primaria. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*

Malaguzzi, L. (1996) Malaguzzi i l'Educació infantil a Reggio Emilia. *Col·lecció Temes d'infància. Associació de Mestres Rosa Sensat.*

Monereo, C. (1994): La enseñanza y el aprendizaje de estrategias. Formación del profesorado en estrategias de aprendizaje. Barcelona. Graó.

ORDRE EDU/484/2009, de 2 de novembre, del procediment i els documents i requisits formals del procés d'avaluació del segon cicle de l'educació infantil.

Pujolàs, P. (2002) *Aprendre junts alumnes diferents*. Vic. Eumo Editorial.

Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària. (2016). *Currículum i orientacions educació infantil segon cicle*. Disponible a:

<http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/curriculum-infantil-2n-cicle.pdf>